

Critique of the Components of the Theory of Sexual Capital Based on Islamic Teachings and Its Implications for the Sexual Education of Women and Girls

Maryam Ashouri Cheryani *

Tyyebah Mahrouzadeh **

Akbar Rahnama ***

Parvin Samadi ****

The purpose of the present study is to review the components of erotic capital based on Islamic education and explain some strategies to direct this capital towards desirable sexual education in women. For this purpose, Syden made a comparative comparison between the components of sexual capital in the West and Islam. Then, suggestions and solutions were provided to guide this capital in order to provide desirable sexual education for women and girls. The present study, which has been written in a descriptive-analytical manner, is considered as a theoretical research in terms of nature and fundamental research in terms of purpose..The findings indicated that erotic capital theory is a fully instrumental concept of production and production in the Western world This theory, although it has shown the way women enter the competition, trade and pleasure fields, poses a number of obstacles and challenges for women that, based on Islamic teachings, can be the most critical criticism of promoting social corruption, family crises, and Alienation is being criticized. This research has also outlined strategies and measures to guide erotic capital toward desirable sexual education and has demonstrated it in preventing women from exercising and playing with body language, communication management, proper coverage, and so on. Accordingly, the purpose of the present study is in the field of applied research, which has been carried out with qualitative and descriptive approach including documentary and critical analysis, and all findings indicate the importance and concentration of this capital in the family system and nurture. It is aimed at moderating sex and strengthening the family.

Keywords: Erotic Capital, Sexual Education, Women, West, Islam.

* PH.D Candidate, Azahra University.

** Corresponding author: Associate Professor, Azahra University.

*** Associate Professor, Shahed University.

**** Associate Professor, Azahra University.

نقد و بررسی مؤلفه‌های نظریه‌ی سرمایه‌ی جنسی بر اساس آموزه‌های اسلامی و اشارات آن برای تربیت جنسی زنان و دختران

مریم عشوری چریانی*

طیبه ماهرزاده**

اکبر رهنما***

پروین صمدی****

دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۰۹/۱۸

پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۰۵/۲۰

چکیده

هدف پژوهش حاضر، نقد و بررسی مؤلفه‌های سرمایه‌ی جنسی بر مبنای آموزه‌های اسلامی (آیات و روایات اسلامی) و تبیین اشارات آن جهت هدایت تربیت جنسی مطلوب زنان و دختران است؛ رسیدن به این منظور با مقایسه‌ی تطبیقی بین مؤلفه‌های سرمایه‌ی جنسی در غرب و اسلام انجام شد؛ سپس نقد و انتقاداتی با تکیه بر قرآن و روایات اسلامی به این نظریه‌ی غربی مطرح گردید و در نهایت اشارات و ارائه‌ی راهکارهایی جهت هدایت این سرمایه به منظور تربیت جنسی مطلوب زنان و دختران ارائه شد. پژوهش حاضر که به شیوه‌ی توصیفی-تحلیلی به رشته‌ی تحریر درآمده است از حیث ماهیت در زمره‌ی پژوهش‌های نظری و از لحاظ هدف از پژوهش‌های بنیادی محسوب می‌شود. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که نظریه سرمایه‌ی جنسی مفهومی کاملاً ابزاری و تولیدی در جهان غرب است. اگرچه این نظریه راهکارهای ورود زنان به عرصه‌ی رقابت، تجارت و لذت‌جویی را نشان داده است در عوض موانع و چالش‌هایی عدیده‌ای برای زنان به وجود آورد که بر مبنای آموزه‌های اسلامی می‌توان برخی از مهم‌ترین انتقادات آن را در ترویج مفاسد اجتماعی - اخلاقی، بحران‌های خانوادگی و از خودبیگانگی و... مورد نقد و بررسی قرار داد. همچنین این پژوهش راهکارها و تدابیر هدایت سرمایه‌ی جنسی به سمت تربیت جنسی مطلوب را بیان کرده است و آن را در منع زنان از حرکات و بازی با زبان بدن، مدیریت ارتباطات، پوشش مناسب و... نشان داد. بر همین اساس همگی یافته‌ها دال بر اهمیت و تمرکز این سرمایه در نظام خانواده و پرورش آن در راستای تعدیل روابط جنسی و تحکیم بنیان خانواده است.

کلیدواژه‌ها: سرمایه‌ی جنسی؛ تربیت جنسی؛ زنان؛ غرب؛ اسلام.

* دانشجوی دکتری، گروه فلسفه تعلیم و تربیت، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه الزهرا (س)، تهران، ایران.

Maryameashouri@yahoo.com

** نویسنده مسئول: دانشیار، گروه فلسفه تعلیم و تربیت، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه الزهرا (س)، تهران، ایران.

Mahrouzadeh@alzahra.ac.ir

*** دانشیار، گروه فلسفه تعلیم و تربیت، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران.

Rahnama_akbar43@yahoo.com

**** دانشیار، گروه مطالعات برنامه‌ی درسی و آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه الزهرا (س)، تهران، ایران.

P.samadi@alzahra.ac.ir

مقدمه و بیان مسئله

در سال ۲۰۱۰، کاترین حکیم^۱ نخستین بار اصطلاح «سرمایه‌ی جنسی» را به کار گرفت؛ او در سال ۲۰۱۱ به بسط مفهوم سرمایه‌ی جنسی پرداخت و کتابی با موضوعیت «پول شیرین: قدرت سرمایه‌ی جنسی»^۲ منتشر کرد از نظر حکیم سرمایه‌ی جنسی «ترکیبی از جذابیت‌های زیباشناختی، دیداری، ظاهری، اجتماعی و جنسی فرد برای سایر اعضای جامعه‌ای است که او در آن زندگی می‌کند؛ به‌ویژه برای اعضای از جنس مخالف، این سرمایه در تمامی زمینه‌های اجتماعی به کار گرفته شده است، در حقیقت سرمایه‌ی جنسی شامل مهارت‌هایی است که می‌توانند آموخته و یا تقویت شوند و هم شامل ویژگی‌هایی ظاهری است که در زمان تولد تعیین می‌شود» (حکیم، ۱۳۹۱، ص ۳۱). کاترین حکیم به‌عنوان نظریه‌سین نظریه‌ی سرمایه‌ی جنسی سعی کرده است به کار گرفتن سرمایه‌ی جنسی در زنان جوامع مختلف را موجه و راهی به سمت رهایی بخشی زنان از سلطه‌ی اقتصادی، امنیت، سلامت و رسیدن به عزت و قدرت نشان دهد (حکیم، ۲۰۱۵). این در حالی است که پژوهش‌های مختلف نشان داده است که کاربست سرمایه‌ی جنسی یکی از بزرگ‌ترین بحران‌های روحی و آسیب‌های جسمی را در جامعه‌ی غرب به وجود آورده است. در حقیقت جامعه‌ی تبلیغاتی غرب با قرار دادن مدل‌ها، فیلم‌های مختلف و تصاویر عکس‌برداری شده و رایانه‌ای از زنان، استانداردهای غیرممکن زیبایی و جذابیت جنسی را ایجاد کرده که این امر منجر به احساس عدم کفایت، ازخودبیگانگی و خطای ادراکی در بین بسیاری از زنان و مردان گردیده است و زمینه‌ی بسیاری از مقایسات بی‌اساس و ازهم‌گسیختگی در نظام خانواده را هرج‌ومرج در جامعه را فراهم آورده است در سال ۲۰۰۸، سازمان (YWCA) گزارشی را با عنوان زیبایی به هر قیمت تهیه کرد که در مورد پیامدهای وسواس زیبایی زنان و دختران در آمریکا بحث می‌کرد. این گزارش نشان داد که این وسواس نه تنها باعث کاهش سطح عزت‌نفس می‌شود، بلکه باعث می‌شود بسیاری از زنان آمریکایی منزوی و دچار اضطراب اجتماعی شوند. به‌طور کلی وجود و تبلیغ زیاد سرمایه‌ی جنسی در جامعه بر عزت‌نفس، تصویر بدن و درک زیبایی زنان تأثیر منفی دارد؛ و این امر به دلیل ناتوانی زنان در رسیدن به معیارهای زیبایی و جذابیتی است که جامعه و

1. Hakim

2. Honey Money: The Power of Erotic Capital

تبلیغات به آن‌ها نشان می‌دهد (بریتون^۱، ۲۰۱۲، ص ۴). همچنین یکی دیگر از پیامدها و آسیب‌های منفی و روزافزون نگاه ابزاری به جنسیت و توسعه‌ی سرمایه‌ی جنسی در غرب اپیدمی انواع بیماری‌های مقاربتی بالأخص بیماری ایدز است؛ در سراسر جهان، ۳۸ میلیون نفر با ویروس اچ آی وی زندگی می‌کنند و در حال حاضر، شش میلیون نفر در کشورهای در حال توسعه با HIV / AIDS درگیر هستند. در همین گزارش آمده است که روزانه ۱۴۰۰۰ نفر به ویروس ایدز آلوده می‌شوند، تقریباً ۲۰۰۰ نفر آن‌ها زیر ۱۵ سال هستند و روزانه ۸۵۰۰ نفر در اثر اچ آی وی می‌میرند که حدود ۱۶۰۰ نفر آن‌ها کودک هستند؛ و بیش از ۶۰۰۰ کودک هر روز توسط ایدز یتیم می‌شوند که مهم‌ترین علت آن ارتباط جنسی نامناسب است (نون^۲، ۲۰۰۴).

امروزه بحران سرمایه‌ی جنسی معطوف به جهان غرب نیست و از مرز تمامی کشورها گذر کرده است و حتی تأثیر منفی و سوء آن بر جوامع اسلامی مشهود است از این رو ضروری است با مقایسه و تحلیل این سرمایه به بازنگری و بازشناسی بهترین راهکارهای هدایت این سرمایه اشاره گردد. در این پژوهش به برخی از این تدابیر و راهکارهای تربیتی اشاره شده است؛ راهکارهایی که منتج از کلام وحی و متکی بر روایات اسلامی است و می‌تواند نویدبخش رهایی انسان از باتلاق‌های اجتماعی و نگرش‌های ابزاری به انسان باشد. مطهری در مورد نگرش فلاسفه‌ی غرب به مقوله‌ی انسان و مسائل جنسی بر این باور است که «برخی فلسفه‌های نیرومند غربی انسان را در حکم ابزار و ماشینی در نظر می‌گیرند که محرک و انگیزه‌ی اصلی همه‌ی حرکت‌ها و فعالیت‌هایش عوامل جنسی است. اخلاق، فلسفه، علم، دین و هنر همه تجلیات و تظاهرات رقیق شده و تغییر شکل داده‌ی عوامل جنسی است» (مطهری، ۱۳۸۹، ج ۱۹، ص ۱۵۰). در حالی که، اسلام تمامی سرمایه‌های وجودی انسان را در راستای رساندن انسان به مقام خلیفه‌الله تعریف کرده است و تأکیدات این دین در زمینه‌ی تمرکز بخشی، سرمایه‌ی جنسی در نظام خانواده و منع کاربست آن در اجتماع به سبب تکامل و حفظ شخصیت فرد و جامعه است، این دیدگاه و نقطه‌نظر باعث سؤالات و شبهات بسیاری برای انسان مدرن و محافل غربی شده است به گونه‌ای که برخی از فلسفه‌های نیرومند غربی یکی از علل عقب‌ماندگی کشورهای جهان سوم را در محرومیت به کارگیری عوامل و سرمایه‌های جنسی زنان در سطح جامعه در نظر گرفته‌اند، سؤالی که در اینجا

1. Britton
2. Nunn & Thomas

به ذهن متبادر می‌شود صحت و سقم دیدگاه رویکرد آزادی به کارگیری سرمایه‌ی جنسی در اسلام است. آزادی که در برخی مجامع عامل محدودیت و عقب‌ماندگی زنان و در برخی از مذاهب از تفاخرات دینی محسوب می‌شود. بررسی اجمالی آیات قرآن کریم و روایات معصومین ما را با شواهد بسیاری مواجه می‌کند که مؤید ناسازواری تعالیم و آموزه‌های اسلامی با مسئله‌ی به کارگیری سرمایه‌ی جنسی برای زنان و دختران در متن جامعه است.

از سویی دیگر برخی از آیات قرآنی در مورد به کارگیری سرمایه‌ی جنسی وجود دارد که موجب به وجود آمدن دیدگاه متفاوت و رویکرد متعارض با دیدگاه محدودیت سرمایه‌ی‌های جنسی در زنان شده است و این نشان می‌دهد اسلام دینی است که بر همه‌ی سرمایه‌های وجودی انسان صحنه گذاشته است و محکوم و معدوم کننده‌ی هیچ کدام یک از سرمایه‌های وجودی انسانی نیست ولی سعادت انسان را در ضابطه‌مند بودن و حرکت برمدار خاص و استفاده‌ی صحیح از نعمت‌های الهی در نظر گرفته است. چنانچه خداوند در این زمینه می‌فرماید: «بگو: چه کسی زینت‌های خدا را که برای بندگان خود آفریده حرام کرده و از صرف رزق حلال و پاکیزه منع کرده؟ بگو: این نعمت‌ها در دنیا برای اهل ایمان است و ...»^۱ همچنین روایات معتبر اسلامی دیگر وجود دارد که مؤید نقش مؤثر زنان و دختران در سازندگی و جنبش‌های عظیم اجتماعی بوده است؛ در این زمینه می‌توان حضرت زینب را نام برد که در وصفش چنین آمده است: «زینب بانوی بنی‌هاشم است که در صفات ستوده، برترین است و کسی جز مادرش بر او افتخار و برتری ندارد تا جایی که اگر بگویم او «صدیقه صغری» است، حق گفته‌ایم. در پوشیدگی و حجاب، چنان بود که کسی از مردان در زمان پدر و برادرانش او را ندید، جز در واقعه کربلا. او در صبر و قوت ایمان و تقوا منحصر به فرد بود و در فصاحت و بلاغت، گویا از زبان امیرالمؤمنین (علیه السلام) سخن می‌گوید» (مامقانی، ۱۴۳۱ ه.ق، ج ۳، ص ۷۹). بر این اساس غور در منابع اسلامی و نقد و تحقیق جامع در مورد مبانی فلسفی و رویکردهای تربیتی در جوامع غرب از بهترین راهکار برای درک، رهیافت و پاسخگویی برای تدوین بهترین راهکار و تدبیر تربیت جنسی است. در حقیقت فرهنگ ناب اسلامی همواره با تکیه بر آموزه‌های وحیانی بر آن است تا انسان را به مقام رفیع انسانیت برساند و رسیدن به چنین مقامی مستلزم این است که رشد همه‌ی ابعاد و سرمایه‌های

۱. «قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا» (اعراف/۳۲)

وجودی انسان در نظر گرفته شد و اغماض و یا اهمال در هیچ‌یک از ابعاد وجودی انسان انجام نگیرد. در حقیقت استفاده و به‌کارگیری صحیح از انواع سرمایه‌هایی که خداوند در وجود انسان به ودیعه گذاشته موجب خوب زیستی (مطهری، ۱۳۹۰، ج ۲۷، ص ۲۷۰)، کمال و هدایت انسان می‌گردد؛ هدایتی که مترادف با تربیت مطلوب است (شریعتمداری، ۱۳۸۷). هدایتی که انسان با اختیار و آزادی آن را می‌پذیرد و همواره خود را مسئول اعمال و کنش‌های خویش می‌داند؛ بنابراین تربیت صحیح انسان، مستلزم آگاهی و استفاده‌ی صحیح و درست از تمامی سرمایه‌های وجودی انسان بالأخص سرمایه‌ی جنسی است «چون هر سرمایه‌ای که نباشد و یا در جایگاه خود تعریف و معنا نیابد نقصی در سعادت و کمال انسان به عمل خواهد آورد» (مطهری، ۱۳۸۹، ج ۲۳، ص ۷۶۰).

مبانی نظری

دو نگرش و رویکرد متفاوت باعث توسعه و تبیین نظریه‌ی سرمایه‌ی جنسی کاترین حکیم شده است، یکی دیدگاه اقتصادی که بر اساس نظریه سرمایه‌ی انسانی گری بکر است و دیگری دیدگاه جامعه‌شناختی که بر اساس ایده‌ی میدان یا حوزه‌ی پیر بوردیو است (فاریر، ۲۰۱۰). گری بکر، برنده جایزه نوبل در کتاب «سرمایه انسانی»، این واقعیت را ثابت کرد که سرمایه‌ی انسانی مانند سرمایه فیزیکی ابزاری برای تولید است اما برخلاف زمین و یا سرمایه ثابت، قابل انتقال نیست، هرچند قابل تعویض است؛ بکر اشاره کرده است که مطالعات رشد درآمد به‌طور فزاینده‌ای نشان‌دهنده‌ی این است که منابع نامشهود مانند دانش دارای نقش کلیدی در توضیح نابرابری، توزیع درآمد در بین مردم است و آموزش رسمی، آموزش و سلامت مهم‌ترین سرمایه‌گذاری در سرمایه‌ی انسانی و عامل اصلی تعیین درآمد بیشتر است. انعطاف‌پذیری این رویکرد آشکار است. افراد می‌توانند کالایی را تولید کنند که از آن لذت می‌برند و این فراتر از فعالیت بازار است (پریتو، ۲۰۰۵، ص ۴). گری بکر تعاریف مختلف اقتصادی را مورد بحث قرار داده است یکی از این تعاریف این است که «اقتصاد، هنر بیشترین بهره را از زندگی بردن است». با توجه به این دیدگاه اقتصادی، از دیدگاه بکر اقتصاد به مطالعه پدیده‌های بازار محدود نمی‌شود (بکر، ۱۹۷۶، ص ۴). یا چیزی که ما باز تولید شرایط مادی زندگی انسانی نام‌گذاری می‌کنیم.

کاترین حکیم با الهام از نظریه‌ی گری بکر سرمایه‌ی جنسی را سرمایه‌ای در نظر گرفته است

که مزایا و بهره‌های فراوانی در عرصه‌های مختلف نظیر سیاست، رسانه، هنر و... برای انسان‌ها فراهم می‌آورد و هم‌اندازه‌ی پول، آموزش و ارتباطات مفید ارزشمند است این سرمایه تنها باعث بازتولید اقتصادی نمی‌گردد بلکه در تمامی عرصه‌ها مؤثر است.

از سوی دیگر مفهوم «میدان یا حوزه» پیر بردی که دلالت بر امکان تبدیل انواع سرمایه‌ها به یکدیگر است (به‌عنوان مثال تبدیل سرمایه‌ی اقتصادی به سرمایه‌ی جنسی) نقطه عطفی برای تبیین نظریه‌ی سرمایه‌ی جنسی کاترین حکیم است (فاریر، ۲۰۱۰). در حقیقت دیدگاه‌های بکر برخی از جامعه‌شناسان برجسته مانند بوردیو را بر آن داشت که اقدامات انسانی را به‌عنوان پژوهشی پیوسته و در ارتباط با انواع سرمایه‌ها انجام دهد. بوردیو با الهام از نظریه‌ی بکر توانست نظریه خود را از لحاظ انواع سرمایه و تبدیل آن‌ها به یکدیگر (فرهنگی، علمی، اجتماعی، علمی و غیره) توسعه دهد (پریو، ۲۰۰۵) و بعدها کاترین حکیم علی‌رغم اینکه در برخی از زمینه‌ها با بوردیو اتقان (اتفاق) نظر نداشت و معتقد بود در نظریه بوردیو اثر سبک‌ها و الگوهای زندگی گروه‌های مختلف نظیر (گات‌ها، پانک‌ها، هواخواهان متعصب ورزشی، هواخواهان متعصب موسیقی) و همین‌طور پیچیدگی جوامع چند فرهنگی پیش‌بینی نشده است از نظریه قابل تبدیل بودن اشکال مختلف سرمایه به یکدیگر استفاده کرد. بوردیو تمامی اشکال سرمایه را به‌عنوان دارایی شخصی می‌دید، دارایی‌هایی که در حجم، ترکیب و قابلیت تبدیل با یکدیگر متفاوت بودند. اشکال متفاوت سرمایه، اشکال متفاوتی از قدرت هستند، همان‌طور که در هر تبادل اجتماعی دیده می‌شود. آشکارترین مبادله بین پول و سه شکل دیگر سرمایه صورت می‌گیرد. به این ترتیب می‌توان در نظر گرفت که تمامی اشکال سرمایه به درجات مختلف قابل تبدیل به یکدیگر هستند. پول می‌تواند برای توسعه و خرید سرمایه‌ی فرهنگی و اجتماعی به کار رود. دانش و محصولات فرهنگی نیز می‌تواند برای پول درآوردن مورد استفاده قرار گیرد. حکیم معتقد است سرمایه‌ی جنسی نیز قابل تبدیل شدن به سایر سرمایه‌ها است صرف هزینه برای زیباسازی دندان‌ها، جراحی پلاستیکی، عضویت در سالن بدن‌سازی یا گرفتن معلم خصوصی می‌تواند به فرد کمک کند تا سرمایه‌ی جنسی‌اش را افزایش دهد و بعدها این سرمایه را به سرمایه‌ی اقتصادی تبدیل کند (حکیم، ۱۳۹۱).

پیشینه پژوهش

در حال حاضر موضوع سرمایه‌ی جنسی از مباحث جدید و بدیعی است که اخیراً در

جامعه‌شناسی مطرح گردیده و جست‌وجو در پایگاه‌های اطلاعاتی مبین آن است که پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه‌ی علوم تربیتی کمتر مورد اقبال پژوهشگران قرار گرفته است و این مبحث بیشتر در حوزه‌ی جامعه‌شناسی مورد بررسی قرار گرفته است.

اگرچه پژوهش‌های خارجی به موضوع سرمایه‌ی جنسی و مؤلفه‌های آن از قبیل زیبایی، جذابیت، سرزندگی و... بیشتر پرداخته است ولی این پژوهش‌های به‌صورت بومی و در داخل کمتر مورد بررسی واقع شده است.

در ذیل به برخی از پژوهش‌های داخلی و خارجی با موضوع زیبایی، جذابیت و مدیریت بدن و... اشاره می‌گردد.

قاسمی (۱۳۹۶) در «مطالعه‌ی کیفی نگرش و ادراکات زنان از بدن با تأکید بر جراحی‌های زیبایی» دریافت زنانی که دست به جراحی‌های زیبایی می‌زنند، نسبت به بدن خودشان ادراک مثبتی ندارند و بدن خود را به‌منزله‌ی سرمایه، نقاب، هویت مستقل و جایگاه کسب لذت و آرامش در نظر دارند. او همچنین به عوامل مؤثر در ایجاد چنین ادراکی اشاره می‌کند که عبارت‌اند از: غلبه‌ی هنجارهای مردانه در جامعه، دیدگاه ظاهرگرایانه نسبت به زنان، جامعه‌پذیری جنسیتی، خود کمتر بینی زنانه، پایگاه پایین زنان و رسانه‌های جمعی است.

نتایج پژوهش بهیان، زرنندی و امامی (۱۳۹۴). در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی مؤلفه‌های سرمایه جنسی در رمان‌های پرتیراژ فارسی» نشان داد که مقوله زیبایی و مفاهیم مرتبط با آن در روند تاریخی دچار دگرگونی گردیده است. از جمله چاق بودن زن و دستان گوشتالود زن، خال صورت و باریکی لبان از نشانه‌های زیبایی زنان در گذشته بوده است که باگذشت زمان تغییر جدی یافته‌اند. همچنین لازم به ذکر است که در بررسی محتوای رمان‌های پرتیراژ مورد بررسی به این مهم دست‌یافته شد که پیش‌فرض‌های نظریه سرمایه‌ی جنسی حکیم اشتباهات اساسی دارند (تبدیل سرمایه جنسی به سرمایه اقتصادی) و نگاه ابزارانگاران به انسان و نادیده گرفتن روابط عاطفی از موارد مذکور است.

دامود (۱۳۹۴). در پایان‌نامه‌ی خود با موضوع «رابطه سرمایه جنسی و مدیریت بدن در زنان شهر کرمانشاه»؛ به این رابطه‌ی بین سرمایه‌ی جنسی و مدیریت بدن در زنان پرداخته است که نتایج نشان‌دهنده‌ی این است که این رابطه مثبت و مستقیم است. به عبارتی آگاهی روزافزون زنان نسبت به سرمایه جنسی و مدیریت بدن آن‌ها منجر به تغییرات اساسی در زندگی آن‌ها شده است.

کرمی پور، اسماعیلی و حقیقتیان (۱۳۹۴) در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی تأثیر سرمایه‌ی فرهنگی، اجتماعی و جنسی بر مدیریت بدن در بین جوانان ۱۵ تا ۲۹ سال شهرستان تنکابن» به این نتیجه دست یافتند که دست یافتن به سرمایه‌های اجتماعی، جنسی و فرهنگی (بعد تجسم‌یافته) در دهه اخیر، زندگی جوانان را در رسیدن به هدف‌هایشان تغییر داده است و فرهنگ‌های ویژه‌ی جوانان را جهانی کرده است، طوری که همه افراد زیر ۳۰ سال را در تمامی طبقات اجتماعی به خود جذب کرده است به عبارت دیگر گروه‌هایی از جوانان که وجه مشخصه آنان باورها، ارزش‌ها و هنجارهای خاص در مقابل فرهنگ مسلط یا نظم اجتماعی حاکم باشد، فرهنگ ویژه جوانان را تشکیل داده است.

واترز (۲۰۱۵)^۱ در مقاله‌ای تحت عنوان «سرمایه‌ی جنسی به‌عنوان ارتقادهنده‌ی اجتماعی: بررسی جذابیت زنانه در اقتصاد جهانی معاصر (زنان) مغولستان» به این نتیجه رسیده است که بسیاری از زنان مغولستان به دلایل زیادی (برای افزایش زنانگی و جنسیت خود و...) به افزایش سرمایه‌های جنسی خود از طریق عمل جراحی اقدام می‌نمایند، آن‌ها برای به دست آوردن یک کار بهتر، شبکه‌سازی، روابط بهتر با خانواده، دوستان، همکاران، خودآزمایی و افزایش اعتمادبه‌نفس به افزایش این سرمایه می‌پردازند؛ همچنین این پژوهش نشان داد ظهور سرمایه‌ی جنسی، از نظر تاریخی با تطبیق (دوران مدرن) و بین‌المللی سازی ارزش‌ها (رقابت یا حسادت) مرتبط است. ترس و انگیزه زنان برای بالابردن سرمایه‌ی جنسی ناشی از یک خواسته اساسی است که آن‌ها از نظر اجتماعی، فرهنگی یا اقتصادی «فقیر به نظر نرسند، همچنین در مغولستان کالایی سازی قطعات منفرد بدن برای اصلاح وضعیت (اقتصادی) در زمینه‌های ازدواج، یا توانایی‌های نقش‌ها و... تعریف شده و انجام می‌گیرد علاوه بر این، سهولت هنجارهای خاص جذابیت جسمی، از جمله جراحی زیبایی، با ارزش‌های مدرنیته و بین‌المللی سازی ارزش‌ها یعنی رقابت یا حسادت پیوند خورده است.

کالوگرو و تامپسون^۲ (۲۰۰۷) در پایان‌نامه‌ای تحت عنوان «تأثیر آرمان‌های زیبایی غربی بر زندگی زنان و مردان: یک دیدگاه فرهنگی اجتماعی» به این نتیجه رسیده‌اند که طبق پژوهش‌های اخیر ۹۰ درصد از کل زنان ۱۵ تا ۶۴ ساله در سراسر جهان می‌خواهند حداقل یک جنبه از شکل

1. Waters

2. Calogero & Thompson

ظاهری خود را تغییر دهند و وزن بدن در بالاترین رتبه این تغییر قرار دارد؛ همچنین یافته‌ها نشان داد که اضطراب زنان در مورد ظاهر خود، یک پدیده جهانی است که در هر کشوری از عربستان سعودی تا ایالات متحده را در برمی‌گیرد. فراتر از نارضایتی از بدن، ۶۷ درصد از کل زنان ۱۵ تا ۶۴ سال در سراسر جهان از فعالیت‌های جذاب و پایدار زندگی به دلیل عدم اعتماد به زیبایی خود (مهم‌ترین مؤلفه‌ی سرمایه‌ی جنسی) کنار می‌روند به سبب آن که نسبت به ظاهر خودشان احساس بدی دارند. همچنین صنعت زیبایی، تبلیغات، مد و زیبایی منجر به پایین آمدن عزت نفس در زنان و آسیب‌های روحی در آن‌ها گردیده است و خسارت‌های مالی جبران‌ناپذیری به بدنه‌ی چنین جوامعی زده است مثلاً آمریکا مبلغ باورنکردنی ۲۰ میلیارد دلار هزینه‌ی سالانه محصولات زیبای را به خود اختصاص داده است.

روش پژوهش

برای پاسخگویی به سؤالات پژوهش حاضر، از رویکرد کیفی و روش توصیفی-تحلیلی استفاده شده است. در این نوع تحقیق، محقق به توصیفی از پدیده یا موضوع مورد مطالعه پرداخته و دلایل چگونگی بودن و چرایی وضعیت موجود را بررسی و تشریح می‌کند (حافظ نیا، ۱۳۸۵) با توجه به اینکه در این نوع تحقیقات عمدتاً از روش مطالعه‌ی کتابخانه‌ای و بررسی متون و محتوای مطالب استفاده می‌شود لذا داده‌های ای پژوهش نیز به شیوه مطالعه‌ی کتابخانه‌ای و با استفاده از فیش‌برداری گردآوری شده است. بدین منظور که در منابع مربوط به موضوع تحقیق به گردآوری داده‌هایی در راستای توصیف و تحلیل مؤلفه‌های سرمایه‌ی جنسی در غرب و اسلام پرداخته شد تا با مقایسه و نقد این سرمایه‌ی در غرب و اسلام بتوانیم چشم‌اندازی دقیق و راهکارهایی روشن برای تربیت جنسی دختران و زنان ارائه بدهیم.

سؤالات پژوهش

از آنجایی که هدف اصلی و اساسی مقاله‌ی حاضر نقد و بررسی مؤلفه‌های نظریه‌ی سرمایه‌ی جنسی بر اساس آموزه‌های اسلامی و اشارات آن برای تربیت جنسی زنان و دختران است. بدین جهت در راستای پاسخگویی به هدف مذکور سؤالاتی مطرح می‌گردد که پاسخگویی به این سؤالات می‌تواند زمینه‌ها و بسترهای مناسبی برای تربیت جنسی صحیح زنان و دختران فراهم آورد.

پرسش اول: منظور از تربیت جنسی در اسلام و غرب چیست؟
 پرسش دوم: مؤلفه‌های سرمایه‌ی جنسی در غرب کدام است؟
 پرسش سوم: مؤلفه‌های سرمایه‌ی جنسی در اسلام کدام است؟
 پرسش چهارم: نقد و انتقادات اسلام در مورد مبحث سرمایه‌ی جنسی در غرب کدام است؟
 پرسش پنجم: راهکارها و تدابیر اسلام در مورد هدایت سرمایه‌ی جنسی به سمت تربیت جنسی مطلوب برای زنان چیست؟

یافته‌ها

یافته‌های مربوط به پرسش اول

مفهوم شناسی تربیت جنسی از منظر اسلام:

یکی از تعاریف تربیت جنسی به معنای «فراهم آوردن زمینه‌ها و عوامل مربوط به مسائل جنسی است به صورتی که استعدادهای شخصی در جهت رسیدن به کمال اختیاری فرد، شکوفا شود و او را برای رسیدن به کمال مطلوب یاری نماید» (ثابت، ۱۳۸۵، ص ۲۱) در تعریف دیگر تربیت جنسی به معنای «ارائه‌ی یک سلسله اطلاعات ضروری روان‌شناختی، جسمانی و دینی درباره‌ی مسائل جنسی مربوط به فرد است (فرمینی، ۱۳۸۶، ص ۲) همچنین تربیت جنسی به توسعه مهارت‌های ضروری افراد در جهت تعامل بایسته با نیازهای درونی خود و کسب مهارت لازم جهت برقراری ارتباط با جنس مخالف اشاره دارد. مسلماً، تربیت جنسی صرفاً انتقال اطلاعات و آموزش جنسی نیست، بلکه منظور اصلی از این نوع تربیت، توانمند ساختن فرد با ایجاد زمینه و بستر مناسب جهت هدایت صحیح‌غریزه جنسی و مدیریت رفتار جنسی در چهارچوب اعتدال و هماهنگی باهدف خلقت و ضمناً نرم و هنجارهای جامعه موردنظر است (مستوفی و همکاران، ۱۳۹۵).

مفهوم شناسی تربیت جنسی از منظر غرب:

موضوع تربیت جنسی با توجه به فرهنگ‌ها و شرایط مختلف تعاریف و اهداف متفاوتی را دنبال کرده است در اروپا تربیت جنسی تحت عنوان آموزش‌های جنسی انجام گرفته است مطالعات انجام شده در چندین کشور اروپایی نشان داده است که تحولات اجتماعی و فناورانه مختلف در دهه‌های گذشته در اروپا باعث شده است که نیاز به تربیت جنسی احساس شود تا از این طریق

بتوان جوانان را در برخورد با مسائل جنسیتی در شیوه‌ای امن و رضایت‌بخش هدایت نمود؛ در مجموع در بیشتر کشورهای اروپایی تربیت جنسی بیشتر برای سلامت جسمانی و مقابله با بیماری‌های منتقله صورت گرفته است (یونسکو^۱، ۲۰۰۹). برخی معتقدند تربیت جنسی یک فرایند مستمر و طولانی برای کسب اطلاعات و شکل دادن نگرش، باورها و ارزش‌های مربوط به جنسیت است تا از این طریق بنیان محکمی برای سلامت جنسی ایجاد گردد (اکانده^۲، ۲۰۰۷، ص ۱).

یافته‌های مربوط به پرسش دوم

مؤلفه‌های سرمایه‌ی جنسی در غرب:

از نظر حکیم سرمایه‌ی جنسی از شش و در برخی موارد از هفت مؤلفه تشکیل شده است شش دسته‌ی اصلی عبارت‌اند از زیبایی؛ جذابیت جنسی؛ نزاکت، جذابیت در مهارت‌های اجتماعی؛ شادابی، انرژی و خوش‌مشربی؛ پوشش و شیوه‌ی ظاهر شدن در جامعه؛ توانایی و خلاقیت جنسی او هفتمین مؤلفه را توانایی تولیدمثل و باروری در نظر گرفته است که بنا بر فرهنگ‌های مختلف، از اهمیت برخوردار است.

از منظر کاترین حکیم زیبایی اولین و مهم‌ترین سرمایه‌ی جنسی زنان است (حکیم، ۱۳۹۱). محققان متعددی به‌طور خاص تعریف زیبایی را به جذابیت چهره محدود کرده‌اند هاشبی^۳، هافمن^۴ و گوینی^۵ معتقدند «ادراک چهره ممکن است پیشرفته‌ترین مهارت ادراکی بصری در انسان باشد در طول تاریخ، چهره به‌عنوان یک عنصر محوری در ادراک و تعامل شخصی ذکر شده است (کرمر^۶، ۲۰۰۷، ص ۵۱). دومین مؤلفه، جذابیت جنسی است که انفکاک آن از زیبایی امکان‌پذیر نیست. در مطالعات روان‌شناختی معاصر، زیبایی اغلب مترادف با جذابیت جسمانی در نظر گرفته شده است (هولمن^۷، ۲۰۱۱، ص ۸۱). در دنیای معاصر «جذابیت جسمانی یک دارایی مهم در روابط جنسی است؛ این دارایی در غرب برای زنان منافع اقتصادی قابل توجهی در بازار کار به ارمغان آورده است» (ملفورد^۸ و همکاران، ۱۹۹۸، ص ۱۵۵۶). به‌تازگی، ارزیابی‌های جذابیت در

1. Unesco
2. Akande
3. Hashbe
4. Hofmann
5. Gobene
6. Kramer
7. Holman
8. Mulford

نظام‌های قدرت جاسازی شده و به وسیله‌ی ادراک فرهنگی شکل می‌گیرد ارتباط بین روابط قدرت و نظام‌های طبقه‌بندی فرهنگی، به وضوح با مفهوم «میدان»، مرتبط است زنان جذاب در مقایسه با زنان کمتر جذاب از مزایای بیشتری در سراسر حوزه‌ها برخوردار هستند، محبوبیت بیشتر در گروه همسالان، ارزیابی عملکرد مطلوب در مدرسه و در محل کار، افزایش اشتغال و ثبات زناشویی از مهم‌ترین این مزایا است (فری و قیهمن^۱، ۲۰۰۳). سومین مؤلفه‌ی سرمایه جنسی، چگونگی ظاهر شدن فرد در جامعه است که این مؤلفه در جامعه‌شناسی تحت عنوان مهارت اجتماعی شناخته شده است. حکیم توضیح می‌دهد که این مؤلفه شامل صفاتی مانند داشتن یک شخصیت جذاب و عمل توأم با دلربایی است افرادی که مهارت‌های اجتماعی را در تعامل و یک روش مناسب برای برخورد با عموم نشان می‌دهند از توانایی و لذت بیشتر و احساس راحتی و خوشحالی زیادتری بهره‌مند هستند؛ بنابراین، این افراد دیگران را در مجموعه‌ی وسیعی از موقعیت‌های اجتماعی جذب می‌کنند این خصوصیت حتی می‌تواند در موقعیت‌های صمیمی مرتبط باشد، زیرا می‌تواند به دیگران اجازه دهد که آرزوهای بیشتری را برای فرد دیگری خواستار باشند. در روابط عاشقانه و صمیمی، مهارت‌های عشوه‌گری یک مهارت اجتماعی است افزایش ارتباطات، مهارت‌های بین فردی، ابتکار عمل و مهارت‌های حل مسئله و در مجموع شخصیت فرد در محیط کار، می‌تواند تأثیر مثبتی بر روی کار داشته باشد (حکیم، ۱۳۹۱). عشوه‌گری و دلربایی از مهم‌ترین شاخصه‌ی مهارت اجتماعی از دیدگاه کاترین حکیم است. عشوه‌گری ترکیبی از زبان بدن، اعتمادبه‌نفس، نگرش و حرکات و تظاهرات جسمانی است. آبراهامز^۲ (۱۹۹۴) عشوه‌گری را به‌عنوان رفتارهایی تعریف کرده است که گیرندگان به‌عنوان تمایل یا هدف دلخواه تفسیر می‌کنند این ارتباط شامل رفتارهای کلامی و غیرکلامی است. تحقیقات نشان داده است که زنان در هنگام عشوه‌گری غیرکلامی بیشتر از لبخند زدن استفاده می‌کنند. لبخند یکی از تأثیرگذارترین عوامل جذب چهره است زیرا نمایشگر حالت عاطفی کلی بدن است و جذابیت فیزیکی را افزایش می‌دهد و برای تسهیل عملکرد انسان کافی است به همین دلیل مردان ترجیح می‌دهند زنان خوش تیپ و خندان را برای دوستی انتخاب کنند و این نکات را در موقعیت‌های دوستی مدنظر قرار داده‌اند (تیزدال و شلدون^۳، ۲۰۱۸). ارتباط غیرکلامی نظیر لبخند زدن، تماس با چشم، لمس کردن، نزدیک بودن

1. Frye & Gheihman
2. Abrahams
3. Tisdal & Sheldon

روحي و دل‌بستگی از مؤلفه‌های حفظ صمیمیت است که مردان و زنان از این روش‌ها می‌توانند برای فریب دادن، تعامل با یکدیگر و ابزار علاقه‌ی جنسی یا احساسی استفاده کنند (چنگ^۱، ۲۰۰۸).

از دیدگاه حکیم چهارمین سرمایه جنسی، سرزندگی است که ترکیبی از آمادگی جسمانی، انرژی اجتماعی و شوخ طبعی است. (حکیم، ۱۳۹۱) سرزندگی به‌طور کلاسیک به‌عنوان داشتن انرژی فیزیکی و ذهنی تعریف شده است سرزندگی با احساس قدرت همراه است و بیانگر مقدار انرژی در یک فرد است که می‌توان آن را برای اقدامات هدفمند هدایت نمود (مک نیر^۲، لرو و دروپلمن^۳، ۱۹۷۱). منشأ مفهوم سرزندگی بر مبنای نظریه خود تعیین‌گری است در غرب مفهوم سرزندگی بیشتر در روان‌شناسی و بعدها علم سلامت به کار گرفته شده است (رایان و دسی^۴، ۲۰۰۰). حکیم معتقد است که افرادی که بیرون از خانه پرجنب و جوش و سرزنده هستند، نسبت به افرادی که کمتر فعال هستند، بیشتر دوست‌داشتنی هستند. چنین افرادی، به نظر می‌رسد که رفتار مثبتی نسبت به زندگی داشته و از این‌رو برای دیگران جذاب‌ترند. سرزندگی بیشتر در افرادی است که تمایل به فعالیت‌هایی مانند ورزش، رقص، بیرون رفتن و... دارند؛ حکیم پوشش و شیوه‌ی ظاهر شدن در جامعه را پنجمین عنصر تشکیل‌دهنده سرمایه جنسی در نظر گرفته است. مراقبت از پوست، سبک لباس، آرایش، عطر، جواهرات، مدل مو و تعلقات مختلفی که افراد با خود حمل می‌کنند یا می‌پوشند تا پایگاه اجتماعی و سبک زندگی خود را به جامعه نشان دهند (حکیم، ۱۳۹۱) ششمین عنصر تشکیل‌دهنده سرمایه جنسی، مسائل جنسی است: مهارت جنسی، انرژی، تخلیل شهوانی، بازیگوشی و در مجموع هر چیزی که فرد را از نظر جنسی تبدیل به یک شریک عاطفی-جنسی موفق می‌سازد. طوری که او برای شریک عاطفی-جنسی‌اش معشوق خوبی به حساب بیاید قطعاً این مؤلفه نه تنها می‌تواند با افزایش سن تغییر کند بلکه خاصیت تعاملی دارد و می‌تواند بسته به اشتیاق و مهارت شریک عاطفی-جنسی متغیر باشد (حکیم، ۱۳۹۱، ص ۲۷). هفتمین و آخرین سرمایه‌ی جنسی زنان از دیدگاه مدافعان نظریه سرمایه‌ی جنسی توان باروری در آن‌هاست در برخی از فرهنگ‌ها، سرمایه‌ی جنسی زنان با توان زادآوری آن‌ها شدیداً درهم تنیده است. بسیاری

1. Chang
2. McNair
3. Lorr & Droppleman
4. Ryan & Deci

از اولین تصاویر و مجسمه‌های انسانی (در حدود ۱۳ هزار سال پیش)، تصاویر زنانه است که شاید خدایان آن دوران بوده‌اند و باور بر این بوده که نمادهای باروری هستند؛ نظیر نمادهای ژاپنی دوگو، در جوامع مسیحی، در هنر مذهبی تصویر مریم مقدس که یک مادر جوان به همراه فرزندش است از شهرت فراوانی برخوردار است (حکیم، ۱۳۹۱، ص ۲۹).

به نظر می‌رسد حکیم مؤلفه‌های سرمایه‌ی جنسی را تنها به بدن و تظاهرات جسمانی معطوف کرده است و انسان را موجودی کاملاً مادی در نظر گرفته است. در صورتی که در مسائل و گرایش‌های جنسی صرفاً تظاهرات جسمانی سرمایه محسوب نمی‌شود و مباحث اخلاقی، دانش و عقلانیت افراد می‌تواند کشش و جاذبه‌های زیادی ایجاد کند.

یافته‌های مربوط به پرسش سوم

مؤلفه‌های سرمایه‌ی جنسی از منظر اسلام:

زیبایی یک مؤلفه و سرمایه قابل بررسی در اسلام است. اسلام زیبایی را از دو جنبه‌ی ظاهری و باطنی^۱ مورد بررسی قرار داده است و زیباترین جمال را زیبایی باطنی یعنی عقل و خرد انسان لحاظ کرده است (جمالی زیباتر از عقل نیست)^۲ و زیبایی عقل را اجماع، زیبایی ظاهری و درونی^۳ در نظر گرفته است (آمدی، ۱۳۶۶، ص ۶۶۲). اگرچه اسلام عقل را زیباترین زینت‌ها نام برده است (آمدی، ۱۳۶۶، ص ۲۷۰) ولی زیبایی‌های جسمانی و ظاهری انسان را نیز مهم در نظر گرفته است و آن را موضوعی برای آغاز خوشبختی انسان تلقی کرده است (داشتن چهره‌ی خوب آغاز خوشبختی است)^۴ (آمدی، ۱۳۶۶، ص ۶۶۲). چنانچه پیامبر نیز زیبایی جسمانی را گونه‌ای دارایی و در ردیف مال محسوب کرده است (موی خوب داشتن، گونه‌ای دارایی است و روی زیبا داشتن، گونه‌ای دارایی است و مال نیز گونه‌ای دارایی است)^۵. جذابیت جنسی و پوشش دو مؤلفه‌ی سرمایه‌ی جنسی در اسلام محسوب می‌شود که قرآن و روایات سندیت اهمیت و به تبع دستورالعمل‌های خاص این دو موضوع را بارها تصدیق و تبیین کرده است، قرآن و روایات اسلامی

۱. «حَسَنُ الصُّورَةِ جَمَالُ الظَّاهِرِ وَحَسَنُ العَقْلِ جَمَالُ البَاطِنِ»

۲. «لَا جَمَالَ أَزْهَنُ مِنَ العَقْلِ»

۳. «حَسَنُ العَقْلِ جَمَالُ الطَّوَاهِرِ وَالبَوَاطِنِ»

۴. «حَسَنُ الصُّورَةِ أَوَّلُ السَّعَادَةِ»

۵. «حَسَنُ الوَجْهِ مَالٌ، وَحَسَنُ الشَّعْرِ مَالٌ، وَحَسَنُ اللِّسَانِ مَالٌ، وَالعَمَلُ مَالٌ»

به کرات توصیه کرده است که زنان باید طبق مبادی آداب و حفظ حدود شرعی عمل نمایند و از خودنمایی زینت‌ها، زیورها و جذابیت‌های جنسی خود در اجتماع خودداری نمایند^۱ و کانون تمرکز و استفاده از آن را به محارم محدود و مقید نمایند^۲ قرآن جلوه‌گری جذابیت‌های جنسی زنان را مورد نکوهش و مذمت قرار داده است؛ روایات متعددی دیگری نیز مبین این مطلب است چنانچه پیامبر در این زمینه فرموده‌اند: «مثل زنی که با زینت و دامن‌کشان از خانه برون می‌رود، مثل ظلمت روز قیامت است که نوری ندارد» (صالحی، ۱۳۸۵، ص ۳۳۴) چهارمین مؤلفه‌ی سرمایه‌ی جنسی در غرب سرزندگی است که به صورت اجمالی مورد بحث قرار گرفت؛ سرزندگی در اسلام از عناصر حیات فکری محسوب می‌شود که منجر به عمل آگاهانه، کوشش و سعی در انسان می‌شود و انسان را مسئول سرنوشت خویش و متکی به اراده‌ی خود می‌گرداند اسلام بر این باور است که سعادت انسان در گرو داشتن جهد و سرزندگی او است و برای انسان هیچ چیز جز با سعی و عمل حاصل نمی‌گردد (و اینکه برای انسان جز حاصل تلاش او نیست)^۳ اسلام به سرزندگی و جوشش درونی هر فرد تأکید کرده است و سرزندگی هر فرد را منوط به حرکت، عمل و توانمندی او لحاظ کرده است و سکون، عدم جهد و ضعف را به مثابه‌ی مرگ موجود یا حرکت به سمت مرگ تعبیر کرده است (مطهری، ۱۳۸۹، ج ۲۵، ۱۳۸۹). در اسلام شوخی مناسب، داشتن انرژی، شادابی و توانایی جسمانی بخشی از سرزندگی است. امام صادق (ع) در مورد شوخی فرموده‌اند: «هیچ مؤمنی نیست که در او شوخ طبعی نباشد شوخ طبعی بخشی از حسن خلق است» (بخشایش و همکاران، ۱۳۹۰) و در مورد شادمانی و سرور که از ارکان سرزندگی است در غررالحکم آمده است «شادمانی، موجب انبساط روح و مایه وجد و نشاط می‌شود»^۴. بنابراین اسلام سرزندگی را محرک حیات انسان دانسته است و کانون آن را بالأخص در نظام خانواده متمرکز کرده است و رهبانیت و ترک لذایذ را به شدت مطرود کرده است. در تفکر اسلامی کانون سرزندگی جنسی در نظام خانواده پی‌ریزی شده است. پیامبر تمایل به زن و بوی خوش را دو مؤلفه‌ی سرزندگی و علائق

۱. «وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا»

۲. «وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا ۗ وَلَا يَخْرُجْنَ بِخُمْرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَ...» (نور/۳۱)

۳. «وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ» (نجم/۳۹)

۴. «السُّرُورُ يَبْسُطُ النَّفْسَ وَيُثَبِّرُ النَّشَاطَ»

دنیوی لحاظ کرده است و آن را در کنار نماز یاد کرده است «از دنیای شما دو چیز را دوست می‌دارم: «یکی زن و دیگر، بوی خوش و روشنائی چشمانم در نماز است»^۱ (صالحی، ۱۳۸۵، ص ۵۴۵). همچنین کانون مباحث شوخی و بازی را صرفاً به زندگی زناشویی اختصاص داده است و فرموده‌اند: «هر بازی و سرگرمی باطل و نارواست مگر سه نوع بازی: تیراندازی، تعلیم اسب و شوخی با همسر»^۲ (نوری، ۱۴۰۸، ج ۸، ص ۲۷۲) اسلام مبحث مطرح کردن مسائل و لذت‌های جنسی را در خارج از نظام خانواده مطرود و منفور شمرده است ولی در نظام خانواده زن و مرد را دو شریک جنسی عاطفی در نظر گرفته است که باید بر پایه‌ی آداب و مهارت‌های خاص آداب زناشویی را به عمل آورند. اسلام با دو رویکرد شناختی^۳ و اصلاحی^۴ به مسائل جنسی پرداخته است. نخست با رویکرد شناختی بینش صحیحی در قالب لزوم ارضاء و عدم سرکوب‌گریزه‌ی جنسی بیان کرده است و با تأکید بر ازدواج به عنوان اساسی‌ترین پاسخ به غریزه‌ی جنسی، خواستار ارضاء این غریزه با رعایت ضوابط و حدود شده است؛ سپس با رویکرد اصلاحی به عادات و سنت‌های غلط مقابله نموده و درصدد درمان انحرافات جنسی برآمده و راهکارهایی را برای ارضاء صحیح و پیشگیری از آسیب‌ها و انحرافات جنسی بیان نموده است. سرکشی و طغیان‌گری غریزه‌ی جنسی برای عامه‌ی انسان‌ها تا حدی است که قرآن در مواردی که از ابتلائات یاد کرده است، آزمایش‌ها شهوانی را به دلیل حدت و شدت آن برای بشر ذکر نشده است و این به دلیل طغیان‌گری و سرکشی بیش از حد این غریزه است که کمتر انسانی مجال‌هایی از آن را خواهد داشت. هفتمین و کم‌اهمیت‌ترین مؤلفه‌ی سرمایه‌ی جنسی در غرب توان بارداری است در آموزه‌های اسلامی توان بارداری از اساسی‌ترین سرمایه‌ی جنسی و شاخصه‌های ارزشی یک زن محسوب می‌شود و در ارزش‌شناسی بالاتر از زیبایی یک زن در نظر گرفته شده است چنانچه پیامبر در این زمینه فرموده‌اند: «زن زیبای نازا را رها کنید و زنی بگیرید که بچه می‌آورد هر چند نازیبا باشد» سخنان پیامبر در مورد ارزش بارداری زنان دال بر اهمیت و ضرورت بارداری به عنوان تولید سرمایه‌ی انسانی شایسته است پیامبر در این زمینه فرموده‌اند: «زن پیر و نازا مگیرید که من به بسیاری شما بر دیگر

۱. «حُبِّبَ إِلَيَّ مِنْ دُنْيَاكُمْ النِّسَاءُ وَالطِّيبُ وَجُعِلَتْ قَرَّةُ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ»

۲. «كُلُّ لَهْوٍ الْمُؤْمِنِ بَاطِلٌ إِلَّا فِي ثَلَاثٍ فِي تَأْدِيبِ الْفَرَسِ وَرَمِيهِ عَنْ قَوْسِهِ وَمُلَاعَبَتِهِ امْرَأَتَهُ فَإِنَّهُنَّ حَقٌّ»

۳. «فَاطِرُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا يَذُرُّوْكُمْ فِيهِ لِيَسْ كَمْتَلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ»

۴. «فَمَنْ ابْتَغَى وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَاثُونَ»

امت‌ها افتخار می‌کنم» (صالحی، ۱۳۸۵، ص ۳۲۵). اشاره به ارزش بارداری بیش از زیبایی در روایات اسلامی حاکی از این است که خداوند غریزه‌ی جنسی را حتی در ازدواج صرفاً مقوله‌ای برای لذت جنسی و اقیاع شهوت جنسی بین زن و مرد خلقت نکرده است بلکه تداوم نسل؛ اثر این جماع توأم با لذت در کارگاه هستی و چرخه‌ی حیات انسانی است. صدق این گفتار در آیه‌ی ۲۲۳ سوره‌ی بقره ذکر شده است (زنان شما کشتزار شما هستند. پس از هر جا [و هر گونه] که خواهید به کشتزار خود [در] آید و آن‌ها را برای خودتان مقدم دارید و از خدا پروا کنید و بدانید که او را دیدار خواهید کرد و مؤمنان را [به این دیدار] مژده‌ده)^۱

یافته‌های مربوط به پرسش چهارم

نقد و انتقادات اسلام در مورد مبحث سرمایه‌ی جنسی:

نظریه سرمایه‌ی جنسی گرچه توانسته است با نگاه منفعت‌طلبانه و ابزاری به جنسیت زن راهکارهای ورود زنان را در برخی از عرصه‌ها فراهم نماید و زنان را در چرخه‌ی اقتصادی و تجارت جنسی سهم کند ولی موانع و چالش‌های عدیده‌ای برای انسان بالأخص زنان ایجاد کرده که می‌توان به برخی از مهم‌ترین آن‌ها در ذیل اشاره کرد.

نگاه ابزاری و مادی‌گرایانه به انسان در نظریه سرمایه‌ی جنسی:

تمامی دستورات و تعالیم اسلام در راستای حفظ کرامت انسان و رساندن او به مقام خلیفه‌الله^۲ است. اسلام برخلاف جوامع غربی زیبایی و جذابیت‌های ظاهری را ملاک برتری انسان و از اساسی‌ترین سرمایه‌های وجودی او محسوب نکرده است بلکه زیبایی حقیقی را زیبایی عقل در نظر گرفته است. به عبارتی در غرب زیبایی به‌عنوان یک مؤلفه‌ی مستقل و مهم بحث می‌شود ولی در اسلام زیبایی مؤلفه‌ای وابسته است، چنانچه پیامبر صلی‌الله علیه و آله و سلم به گروهی از یاران خود فرمودند: «ای مردم از گیاهانی که در مزبله می‌روید پرهیز کنید. گفته شد: منظور از این گیاهان چیست؟ فرمودند: زن زیبایی که در خانواده بدی نشو و نما کرده باشد» (الکلبینی، ۱۴۰۷، ج ۵، ص ۳۳۲).

۱. نَسَاؤُكُمْ حَرْتُ لَكُمْ فَأَتُوا حُرَّتَكُمْ أَيْ شَيْئَكُمْ وَقَدِمُوا لِأَنْفُسِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُمَاقِفَةٌ وَبَشِيرِ الْمُؤْمِنِينَ

۲. «وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ»

در حقیقت تمامی تعالیم اسلامی ارزش واقعی انسان را در بعد روحانی او و یا داشتن تقوای حضور معنا کرده است و جسم انسان صرفاً وسیله‌ای برای تقرب به خداوند است. با توجه به تعبیر آیه شریفه (پس از آن (به دمیدن روح پاک مجرد) خلقتی دیگرش انشا نمودیم؛ آفرین بر (قدرت کامل) خدای که بهترین آفرینندگان است)^۱ آن مرتبه از خلقت و هستی که انسان را از دیگر موجودات متمایز می‌کند روح و جنبه‌های ارزشی وجود اوست و هدف اصلی تعلیم و تربیت اسلامی باید پرورش و استكمال روح باشد و پرورش سایر جنبه‌های جسمانی انسان صرفاً وسیله‌ای برای تکامل روح است؛ اصل فلسفی اصالت روح و نیروهای روحی بیانگر این است که همه‌ی ابعاد وجود انسان را نمی‌توان با جسم و شئون آن توجیه و تفسیر کرد روح واقعیتی اصیل در حوزه‌ی وجود انسان است و انرژی روحی مستقل از انرژی‌های مادی است. از این رو نیروهای روانی یعنی نیروهای فکری، اعتقادی، ایمانی و عاطفی عامل مستقل برای بسیاری از حرکت‌ها به شمار می‌آیند. این اصل از ارکان رئالیسم فلسفی محسوب می‌شود و بازگوکننده‌ی این مطلب است که نیروهای روانی علاوه بر این که احیاناً نیروهای مادی بدنی را در سطح فعالیت‌های اختیاری تحت تأثیر قرار می‌دهد بلکه فعالیت‌های مکانیکی شیمیایی و زیستی بدن، تحت تأثیر نیروهای روانی انسان است. تأثیر تلقینات روانی در بهبود بیماری‌های جسمی و تأثیر فوق‌العاده‌ی عملیات هیپنوتیزمی از این قبیل و غیرقابل انکار است (مطهری، ۱۳۸۹، ج ۲، ص ۳۸۶). این در حالی است که در جوامع غربی بدن به مثابه‌ی تجسم یک انسان عنوان می‌شود و ارزش واقعی خود را از دست داده است و شاهد بالا رفتن ارزش کالایی خود است؛ در اینجا بدن به مکان اصلی رفاهی و لذت طلبی بدل می‌شود که می‌تواند خود را از خلال افزایش و حفظ سرمایه‌های جنسی (زیبایی، رفتن به سالن‌های ورزشی، رژیم‌های غذایی و...) در جامعه به نمایش درآورد و دغدغه‌ی همیشگی کنشگر حفظ این سرمایه است. در این حالت جسم انسان دیگر تجسم غیرقابل تقلیلی از خود نیست بلکه یک برساخته‌ی شخصی است، یک شیء گذرا و قابل دست‌کاری که می‌توان بارها و بارها بنا بر تمایل فرد تغییرش داد. الزامات و وفاداری به ارزش‌های اجتماعی موجب تغییر در بدن و جسم حقیقی می‌گردد و ارزش‌های فردی در پشت نظام سرمایه‌داری و بازارهای رقابت محو می‌گردد؛ بدین ترتیب گفتمان بدن تحت تأثیر اخلاق مصرفی جایگزین گفتمان روح می‌شود و نوعی الزام به لذت به صورت

۱. «ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَبَارَكْنَا اللَّهُ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ»

ناخودآگاه به کنشگر وارد می‌شود که وی را به سوی رفتارهای مصرفی لذت‌جویانه بنا بر یک بازی نشانه‌ها سوق می‌دهد؛ درنهایت فرد با فراموشی خود به بی‌هویتی و ازخودبیگانگی دچار می‌گردد (لوبرتون^۱، ۱۳۹۶).

تغییر نقش و ارزش زن در نظریه سرمایه‌ی جنسی:

یکی از مضامین نظریه سرمایه‌ی جنسی، دگرگونی و تغییر نقش زن در نظام خانواده است این نظریه نقش زن را در نظام خانواده به‌عنوان رکنی برای حیات اجتماعی و پرورش انسان‌های سالم به‌شدت موردحمله قرار داده است و زیبایی‌ها و جلوه‌های یک زن را امتیاز و سرمایه‌ی اصلی آن محسوب می‌کند که یک زن با در دست داشتن این سرمایه می‌تواند به بازتولید اقتصادی و رفاه دست یابد و توان باروری را به‌عنوان آخرین سرمایه‌ی یک زن موردبحث قرار داده است این در حالی است که در اسلام بارداری یکی شاخصه‌های ارزشی زن محسوب می‌شود و در ارزش‌شناسی بالاتر از زیبایی در نظر گرفته شده است (زن زیبای نازا را رها کنید و زنی بگیرید که بچه می‌آورد هرچند نازیبا باشد) (احمدیان، ۱۳۸۵، ص ۳۲۸). اشاره به ارزش بارداری بیش از زیبایی در اسلام حاکی از این است که خداوند غریزه‌ی جنسی را حتی در ازدواج صرفاً مقوله‌ای برای لذت جنسی و اقیانوس شهوت جنسی بین زن و مرد خلق نکرده است بلکه تداوم نسل؛ اثر این جماع توأم با لذت در کارگاه هستی و چرخه‌ی حیات انسانی است خداوند در آیه‌ی ۲۲۳ سوره‌ی بقره به این مطلب اشاره کرده است «زنان شما کشتزار شما هستند. پس از هر جا [و هرگونه] که خواهید به کشتزار خود [در] آبیید و آن‌ها را برای خودتان مقدم دارید و از خدا پروا کنید و بدانید که او را دیدار خواهید کرد و مؤمنان را [به این دیدار] مژده‌ده»^۲

ترویج آزادی‌های بی‌قیدوبند:

یکی از اصول اخلاقی در نظریه سرمایه‌ی جنسی توجه به فرد به‌عنوان موجودی کاملاً آزاد و مختار است. این نظریه سرمایه‌گذاری و رقابت جنسی را علت و مبنای تحول و خوش‌زیستی زنان لحاظ کرده است و بدون توجه به تبعات اجتماعی این آزادی، خط بطلان بر جامعه‌پذیری اخلاقی و نادیده گرفتن ارزش‌های اخلاقی کشیده است. این در حالی است که در اسلام سفارش‌های

۱. Lebreton

۲. «يَسْأَلُكُمْ خَرْتُ لَكُمْ فَأْتُوا خَرْتَكُمْ أَيْ شَيْئُمْ وَقَدِّمُوا لَأَنْفُسِكُمْ وَأَتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلَاقُوهُ وَتَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ

مؤکدی بر اخلاق‌مندی جنسی حتی قبل از ازدواج شده است. قرآن کریم به صراحت دخترانی را که به دوستی‌های مخفیانه با پسران روی می‌آورند (متخذات اخدان) (نساء: ۲۵) و هم پسرانی را که به دوستی‌های مخفیانه با دختران روی می‌آورند (متخذی اخدان) (مائده: ۵) به شدت مذمت کرده و ناپاکی حاصل از این دوستی‌ها را حتی اگر به عمل زنا منجر نشود در ردیف زناکاری دانسته است. علامه می‌گوید: «(أخدان) جمع کلمه (خدن) به کسره خا است، که به معنای دوست است و این کلمه مذکر و مؤنثش و مفرد و جمعش یکسان است، یعنی هم به دوست مذکر خدن گفته می‌شود و هم به دوست مؤنث هم به جماعت دوستان خدن گفته می‌شود و هم به یک فرد و اگر در مورد بحث به صیغه جمع آمده، برای این بود که در دلالت بر کثرت و زیادی تصریح داشته باشد و بفهماند وقتی کسی به منظور فحشا و زنا کردن دوستی می‌گیرد، به او و به مثل او قناعت نمی‌کند، چون نفس آدمی حریص است، اگر قرار باشد خواست نفس را برآورد و آن را اطاعت کند حتماً دوستان زیادی برای فحشا می‌گیرد» (علامه طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۴، ص ۴۴۳)؛ بنابراین فلسفه‌ی منع کامیابی‌های جنسی و آزادی‌های بی‌ضابطه ممانعت از کشاندن تمتعات و لذت‌های جنسی در اجتماع و جلوگیری از اتلاف نیروی کار و فعالیت در اجتماع است (مطهری، ۱۳۸۹، ج ۱۹، ص ۶۷۵).

در تقابل با این دیدگاه اسلامی، نظریه سرمایه‌ی جنسی کاترین حکیم مطرح است که آزادی جنسی را تحت عنوان صنعت جنسی، معقول و رشد دهنده‌ی انسان نشان داده است «اداره آمار ملی برآورد کرده است که صنعت جنس در بریتانیا به اقتصاد ۴،۳ میلیارد پوند (۶/۹ میلیارد دلار) در سال می‌افزاید و بیش از ۴ درصد به تولید ناخالص ملی افزوده است (حکیم، ۲۰۱۵). این در حالی است که در اسلام معنای سرمایه فراتر از تولید کالا، دارایی و مال در نظر گرفته شده است. مطهری با تکیه بر قرآن و روایات اسلامی معتقد است «سرمایه به معنای هر چیزی است که فقدان آن مانع رسیدن انسان به سعادت و کمال و نقص در خوشبخت زیستن و تعالی انسان فراهم می‌آورد و سلامت، امنیت، ثروت، علم، همسر، فرزندان خوب، تربیت صحیح، دوستان خوب، عدالت، ایمان، اخلاق و ... را از سرمایه‌های زندگی محسوب کرده است خداوند در این زمینه فرموده است: (ای اهل ایمان، آیا شمارا به تجارتی سودمند که شمارا از عذاب دردناک (آخرت) نجات بخشد دلالت کنیم؟ به خدا و رسول او ایمان آورید و با مال و جان در راه خدا جهاد کنید که این کار (از هر

تجارت) اگر دانا باشید برای شما بهتر است»^۱ (مطهری، ۱۳۸۹، ج ۲۳، ص ۷۶۰) بنابراین حاصل تفکر غرب در مورد تربیت انسان، تربیتی تک‌بعدی، انحصاری، منفعت طلبانه و قدرت جویانه است که اقتصاد را زیر مینا و ارزش‌ها را بی‌بها و روبنای امور در نظر گرفته است.

یافته‌های مربوط به پرسش پنجم

راهکارها و تدابیر اسلام در مورد هدایت سرمایه‌ی جنسی زنان به سمت تربیت جنسی آن‌ها:

منع زنان از حرکات و بازی با زبان بدن:

در قرآن یکی از بیشترین ارتباطات غیرکلامی که موجب برانگیختن شهوت جنسی مردان می‌گردد بازی با ذهن جنس مخالف از طریق زبان بدن (حرکات بدن) است. قرآن در سه سوره‌ی قصص، نور و لقمان به‌طور اعم انسان را از حرکات ناپسند و غیر موزون بر حذر داشته است. در آیه‌ی ۳۱ سوره‌ی نور، خداوند به‌طور صریح زنان را مورد خطاب قرار داده است که بازی با زبان بدن عامل هنجارشکنی‌های اخلاقی و اجتماعی در جامعه و عدم رستگاری در انسان می‌گردد «و پاهای خود را [به‌گونه‌ای به زمین] نکوبند تا آنچه از زینتشان نهفته می‌دارند معلوم گردد ای مؤمنان، همگی [از مرد و زن] به درگاه خدا توبه کنید، امید که رستگار شوید». این آیه مبین این است که زنان و دختران در رعایت عفت و دوری از اموری که آتش شهوت را در دل مردان شعله‌ور می‌سازد و ممکن است منتهی به انحراف از مسیر عفت شود، آن‌چنان باید دقیق و سخت‌گیر باشند که حتی باید از رساندن صدای خلخال که در پای دارند به گوش مردان بیگانه خودداری کنند (مکارم شیرازی، ۱۳۷۱، ج ۱۴، ص ۴۴۲).

به استناد این آیه علاوه بر حرکات بدن، زینت‌های زنان نیز می‌تواند عامل برقراری ارتباط بین دو جنس باشد اگرچه خداوند عدم استفاده از زینت‌ها و نعمت‌های الهی را مورد نکوهش قرار داده چنانچه در آیه‌ی ۱۴ سوره‌ی نحل زینت را تلطیف‌کننده‌ی روح زیباشناسی انسان بیانگر قانونمندی و ضابطه‌مند بودن جهان هستی و برطرف‌کننده‌ی نیازهای بشری در نظر گرفته است «و هم او خدایی است که دریا را برای شما مسخر کرد تا از گوشت‌تر و تازه (ماهیان حلال) آن تغذیه کنید

۱. « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ» (صف/۱۰)

شیرازی، ۱۳۷۱، ج ۱۷، ص ۲۸۹). مطهری معتقد است در جوامعی که زنان در تمامی عرصه‌های اجتماعی و ارتباطات وارد می‌شوند و شریک جنس مخالف می‌گردند در حقیقت خود را از مدار و معنای خلقت و آفرینش خود خارج نموده‌اند و معنای اعتدال و ارتباط صحیح را تقلیل داده‌اند و این به معنای آغاز «شیء شدگی زن» در اجتماع است (مطهری، ۱۳۸۹، ج ۱۹، ص ۱۸۰).

نظریه سرمایه جنسی کاترین حکیم بیانگر این است که هرچه تبلیغات جنسی (توسط خود فرد یا نظام‌های قدرت) به شیوه کلامی بیشتر شود زنان بیشتر می‌توانند در عرصه رقابت جنسی و عرضه سرمایه‌های جنسی موفق‌تر گردند. در صورتی که در اسلام توصیف و تبلیغ جنسی عامل ترغیب‌کننده و تهییج‌آور برای آلودگی‌های جنسی است. اسلام مدیریت کلام و عدم توصیفات جنسی برای دیگران را حتی در موارد شرعی نیز جایز ندانسته است و معتقد است توصیف مسائل جنسی به معنای تبلیغ و تشویق اذهان به سمت سرمایه‌ای است که متعلق به غیراست و تجسم آن می‌تواند زمینه انواع انحرافات و گرایش‌ها را برای شنونده فراهم آورد پیامبر در این زمینه فرموده‌اند: «زن‌ها نباید آنچه میان آن‌ها و شوهرانشان در خلوت می‌گذرد به زن دیگری بازگو کنند» (صدوق، ۱۴۰۳، ص ۴۲۳).

بنابراین زنان باید با روش مدیریت کلام از توصیف زیبایی‌های هم‌جنسان خود برای جنس مخالف پرهیزند پیامبر در این باره نیز فرموده‌اند: «هر که زیبایی زنی را برای مردی وصف کرده و او را به فتنه بیفکند و به گناه آلوده سازد از دنیا خارج نشود جز آنکه خداوند بر او خشم کند و هر که را خداوند بر وی خشم کند آسمان‌ها و زمین‌های هفت گانه بر او غضب کنند و به اندازه گناه فردی که او را به فتنه انداخته گنه کار است» (دیلمی، ۱۴۰۸، ق، ص ۴۱۷)؛ بنابراین اسلام با هر گونه تبلیغات جنسی و عدم جلوه‌گری و تنعم زنان در ارتباطات کلامی مخالف است.

مدیریت ارتباطات بصری زنان در متن جامعه:

صاحب‌نظران بر این باورند که ارتباطات غیر کلامی به دو بخش اصلی تقسیم می‌شود: سیگنال‌های غیر کلامی صوتی و سیگنال‌های غیر کلامی بصری؛ سیگنال‌های غیر کلامی صوتی شامل زیرویمی صدا، حجم صدا، سرعت صدا است مانند خندیدن، گریه کردن و آه کشیدن؛ سیگنال‌های غیر کلامی بصری همه سیگنال‌های بصری هستند که صدا را درگیر نمی‌کنند. آن‌ها را

می‌توان تحت عنوان زبان بدن بررسی نمود که شامل کلیه حرکات و اشارات بدنی است (نلیپ^۱، ۲۰۰۹). آیه ۳۰ سوره نور که آیه‌ی عفت و پاک‌دامنی و پاک‌سازی از انحرافات جنسی اطلاق گردیده است به بحث‌هایی منسجمی درباره‌ی احکام مختلف پرداخته است ولی به سیاق این آیه آنچه مبرهن است مسئله ضرورت اجتناب از ارتباطات بصری بی‌دلیل به علت زمینه‌ساز بودن سایر ارتباطات است قرآن نخست به مردان متذکر شده است. (به مؤمنان بگو چشم‌های خود را از نگاه کردن به زنان نامحرم و آنچه نظر افکندن بر آن حرام است فروگیرند و دامان خود را حفظ کنند)^۲ «یغضوا» از ماده‌ی غص (بر وزن خز) در اصل به معنی کم کردن و نقصان است و در بسیاری از موارد در کوتاه کردن صدا یا کم کردن نگاه گفته می‌شود این آیه نمی‌گوید مؤمنان باید چشم‌هایشان را فروبندند بلکه می‌گوید باید نگاه خود را کم و کوتاه نمایند و این منطبق با قرآن است چون اگر فرد بخواهد نگاه خود را به کلی منقطع کند ادامه‌ی مسیر برایش میسر نیست. همچنین قرآن با حذف متعلق آن فعل بر عمومیت آن تأکید کرده است یعنی چشم بر گرفتن از مشاهده‌ی تمام آنچه نگاه به آن‌ها حرام است دومین دستور در این آیه مسئله‌ی حفظ فروج است «فروج» در اصل به معنای شکاف و فاصله‌ی میان دو چیز است ولی در این آیه به معنای حفظ کردن از نگاه دیگران است. در حدیثی از امام صادق (ع) ذکر شده است: (کل آیه فی القرآن فیها ذکر الفروج...) «هر آیه‌ای که در قرآن سخن از حفظ فروج می‌گوید، منظور حفظ کردن از زنا است جز این آیه منظور از آن حفظ کردن از نگاه دیگران است» قرآن از این کار شهوانی انسان را نهی کرده است و علت آن را در پایان آیه متذکر شده است: «این برای آن‌ها بهتر و پاکیزه‌تر است» در آیه بعد به شرح وظائف زنان در این زمینه می‌پردازد، نخست به وظائفی که مشابه مردان است اشاره کرده و می‌گوید: (و به زنان باایمان بگو چشم‌های خود را فروگیرند (و از نگاه کردن به مردان نامحرم خودداری کنند) و دامان خود را حفظ نمایند) (نور/۳۱) و به این ترتیب «چشم‌چرانی» همان‌گونه که بر مردان حرام است بر زنان نیز حرام است و پوشانیدن عورت از نگاه دیگران، چه از مرد و چه از زن برای زنان نیز همانند مردان واجب است. در آموزه‌ها اسلام آن قدر بر کنترل نگاه تأکید شده است که لجام گسیختگی در این بعد را از عوامل فتنه برانگیزی محسوب کرده است چنانچه امام صادق در این زمینه فرمودند «نگاه بعد از نگاه، بذر شهوت را در دل می‌کارد و این

1. Nulipe

۲. «أَلَّا لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَرْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ».

خود برای فتنه کشاندن صاحبش کافی است» (شیخ صدوق، ۱۴۰۳، ج ۴، ص ۱۸).

حفظ حدود پوشش و عدم آشکارسازی زینت‌های پنهان زنان در اجتماع:

لباس به تنهایی در اسلام سرمایه جنسی محسوب نمی‌شود ولی با پوشیدن آن جلوه‌گر زیبایی و زشتی‌های بدن می‌شود و سرمایه جنسی در نظر گرفته می‌شود از آنجایی که تعالیم اسلام همیشه منافات با بازنمایی سرمایه‌های جنسی زنان در متن جامعه را داشته و خواهان تمرکز بخشی این سرمایه در نظام خانواده است. بنابراین زنان باید با تبعیت از دستورالعمل‌ها و تدابیری خاص مانند پوشش مناسب در اجتماع یا خانواده سرمایه‌های جنسی خود را حفظ یا تقویت نمایند و به سمت تربیت جنسی مطلوب حرکت کنند. اسلام برهنگی در زندگی زناشویی و تنعم زنانه برای همسر را جایز دانسته و آن را با رعایت ضوابط خاصی لازم و ضروری دانسته است چنانکه خداوند در دو آیه ۵۸ و ۵۹ سوره نور این برهنگی را جایز شمرده است «ای کسانی که ایمان آورده‌اید، قطعاً باید غلام و کنیزهای شما و کسانی از شما که به [سن] بلوغ نرسیده‌اند سه بار در شبانه‌روز از شما کسب اجازه کنند: پیش از نماز بامداد و نیمروز که جامه‌های خود را بیرون می‌آورید و پس از نماز شامگاهان. [این]، سه هنگام برهنگی شماست، نه بر شما و نه بر آنان گناهی نیست که غیر از این [سه هنگام] گرد یکدیگر بچرخید [و باهم معاشرت نمایید]. خداوند آیات [خود] را این گونه برای شما بیان می‌کند و خدا دانای سنجیده کار است». در عین حال خداوند پوشش و سبک ظاهر شدن نامناسب در اجتماع را نمی‌پذیرد. پوشش و سبک ظاهر شدن زنان در جامعه از احکامی است که تشریح آن به عنوان امری الزامی به تدریج صورت گرفته است. در سال پنجم هجری در مدینه پس از جنگ احزاب برای همسران رسول اکرم (ص) آیات خاصی نازل شد در این آیات به شیوه‌ی رفتار و سبک ظاهر شدن زنان در جامعه اشاره شده است. این آیات به ترتیب نزول، اصطلاحاً آیه‌ی عدم تبرج، جلیبات و ستر زینت اطلاق گردیده است. همگی این آیات مبین این است که تربیت جنسی باید مبتنی بر عفاف و پوشیدگی زنان و دختران در جامعه باشد.

تبرج زن به معنای خودنمایی زنان و در معرض قرار دادن زیبایی‌ها و زینت‌های آن‌هاست. بر اساس آیه‌ی تبرج^۱ همسران پیامبر (ص) نباید هم چون دوران جاهلی پوشش و رفتاری داشته باشند

۱. «وَأَقْرَنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا» (۳۳/احزاب)

که زیبایی آن‌ها مشخص باشد. بعد از آن آیه‌ی ۵۹ سوره‌ی احزاب درباره‌ی حدود پوشش نازل شده است که اصطلاحاً آیه‌ی جلیبات^۱ اطلاق گردیده است «کلمه "جلیب" جمع جلاب است و آن جامه‌ای است سرتاسری که تمامی بدن را می‌پوشاند و یا روسری مخصوصی است که صورت و سر را ساتر می‌شود و منظور از جمله "پیش بکشند مقداری از جلاب خود را"، این است که آن را طوری بپوشند که زیر گلو و سینه‌هایشان در انظار ناظرین پیدا نباشد "ذَلِکَ اَدْنٰی اَنْ یُعْرِفْنَ فَلَآ یُوَدِّیْنَ" - یعنی پوشاندن همه بدن به شناخته شدن به اینکه اهل عفت و حجاب و صلاح و سدادند نزدیک‌تر است، در نتیجه وقتی به این عنوان شناخته شدند، دیگر اذیت نمی‌شوند، یعنی اهل فسق و فجور متعرض آنان نمی‌گردند» (علامه طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۱۶، ص ۵۱۰). درباره‌ی حدود جلاب در کتاب‌های لغت، که از قرن دوم هجری تا زمان حاضر تدوین شده‌اند، اتفاق نظر وجود ندارد در قاموس المحيط آمده آنچه زن بر روی لباس خود می‌پوشد و با آن لباس خود را می‌پوشاند برخی آن را پوششی بلندتر از روسری و کوچک‌تر از رداء نیز گفته‌اند هم‌چنین به پارچه‌ای کوتاه‌تر از روسری و عریض‌تر از آن که به منزله مقنعه است اطلاق شده است. بعد از آیه‌ی جلیبات، در سال ششم هجری برای زنان مؤمن آیه‌ی ۳۱ سوره‌ی نور نازل شده است. یکی از مضامین این آیه ستر زینت زنان در جامعه «وَلَا یُبْدِیْنَ زِیْنَتَهُنَّ اِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا» است. مطهری در تفسیر قسمتی از آیه‌ی ۳۱ نور که مربوط به زینت زن است «اِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا» (جز زینت‌هایی که آشکار است) معتقد است از این عبارت چنین استفهام می‌شود که زینت‌های زن دو نوع است. یک نوع زینتی که آشکار است و نوع دیگر زینتی که پنهان است پوشانیدن زینت نوع اول واجب نیست اما پوشانیدن زینت‌های نوع دوم واجب است. ابن مسعود صحابی در تفسیر مجمع‌البیان معتقد است مراد از زینت آشکار جامه‌های رو است و مراد از زینت پنهان پای برنجین، گوشواره و دستبند است. ابن عباس مقصود از زینت ظاهر را سرمه، انگشتر و خضاب دست در نظر گرفته است یعنی زینت‌هایی که در چهره و دودست تا میچ واقع می‌شود از امام صادق سؤال شد که مقصود از زینت آشکار که پوشاندنش برای زن واجب نیست چیست؟ فرمودند: زینت آشکار عبارت است از سرمه و انگشتر امام باقر در این رابطه فرمودند «زینت ظاهر عبارت است از جامه، سرمه، انگشتر، خضاب دست‌ها، النگو سپس فرمود زینت سه نوع است یکی برای همه‌ی مردم است و آن همین است که گفتیم دوم برای

۱. «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكُمْ وَتَبَاتِكُمْ وَتَسَاءُلِ الْمُؤْمِنِينَ بِيَدَيْنَ عَلَيْهِنَ مِنْ جَلْبَابِهِنَّ ذَلِكُمْ اَدْنٰی اَنْ یُعْرِفْنَ فَلَآ یُوَدِّیْنَ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا» (۵۹/احزاب)

محرم‌هاست و آن جای گردن‌بند به بالاتر و جای بازوبند به پایین و خلال به پایین است سوم زینتی است که اختصاص به شوهر دارد و آن تمام بدن زن است» ابو بصیر می‌گوید: «از امام صادق تفسیر *«إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا»* را خواستم فرمود انگشتر و دستبند مقصود است راوی که یک شیعه است می‌گوید: «از حضرت صادق پرسیدم که برای مرد نگاه کردن به چه قسمت از بدن زن جایز است در صورتی که محرم او نباشد فرمودند چهره و دو کف دست و دو قدم جایز است.» (مطهری، ۱۳۸۹، ج ۱۹، ص ۵۰۵)؛ بنابراین یکی از اساسی‌ترین ارکان تربیت جنسی در اسلام پوشیدگی و ستر زینت زنان و دختران در برابر نامحرمان است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

یافته‌های این پژوهش نشان داد که سرمایه جنسی در غرب مفهومی کاملاً ابزاری و رهاورد دنیای مدرنیته و زندگی صنعتی است. در این نظریه انسان می‌تواند به واسطه به کارگیری بدن خود و جلوه‌نمایی در تظاهرات ظاهری و رفتاری خود، دیگران را اقناع جنسی کند. به این ترتیب در این نظریه بدن به مکان اصلی رفاهی و راهی برای کسب موقعیت اجتماعی و درآمد اقتصادی بدل شده است که خود را از خلال حفظ ظاهر و جوانی به نمایش درمی‌آورد و دغدغه همیشگی فرد حفظ چنین موقعیتی است در نهایت انسان در این نظریه با بدن خود رابطه‌ای فرا صمیمی، حمایت‌کننده و مادرانه برقرار می‌کند که رهاورد آن رضایتی خود شیفته‌وار برای خود و دیگران است؛ زیرا می‌داند که در خلال رضایت اجتماعی و حفظ سرمایه جنسی خود موقعیتش محفوظ می‌ماند. مهم‌ترین پیامد منفی نظریه سرمایه جنسی در غرب این است که گفتمان بدن تحت تأثیر اخلاق مصرفی جایگزین گفتمان روح می‌شود. نوعی الزام به لذت و راهی برای کسب قدرت و منافع که منجر می‌شود فرد به سوی رفتارهای مصرفی لذت‌جویانه و منفعت طلبانه سوق داده شود. داشتن چنین طرز تفکر و عملی به از خود بیگانگی فرد با خویش منجر می‌شود؛ زیرا فرد با تغییر بدن خود با توجه به شرایط دنیای مدرن و مواجهه با رضایت اجتماعی با تغییرات زیادی مواجه شود؛ یعنی احساس هویت به بدنی که سال‌ها با او زیسته را از دست می‌دهد. بدین ترتیب بدن دیگر تجلی‌گاه روح نیست، بلکه برساخته‌ای شخصی است، شیئی گذرا و قابل دست‌کاری که می‌توان بارها و بارها بنا بر تمایل آن را تغییر داد. در نهایت این نظریه بعد جسمانی را بر بعد روحانی مقدم داشته است.

همچنین یافته‌های این پژوهش نشان داد که نظریه سرمایه جنسی کاترین حکیم برگرفته از دو دیدگاه اگریستانسیالیسم الحادی و ماتریالیسم تاریخی است. در این نظریه لذت‌جویی، منفعت‌طلبی، قدرت خواهی و آزادی بی‌حد از مهم‌ترین شاخصه‌های مدنظر کاترین حکیم است. از دیدگاه این نویسنده اعتقاد به روح، دین و الزامات اخلاق جنسی برگرفته از ایدئولوژی پدرسالارانه است که مانع دیدن سرمایه جنسی زنان و رسیدن به خوشبختی در آن‌ها می‌شود. در این نظریه، معنویت و ارزش‌های اخلاقی هیچ جایگاهی ندارند و همچنین برداشتی کاملاً اقتصادی و اجتماعی از انسان شده است؛ آزادی‌های اجتماعی بی‌حد، احترام به هم‌جنس‌گراها، رقص برهنه و ترویج مزایای چنین عملکردی حاکی از کم‌رنگ بودن جایگاه اخلاق و معنویت در این نظریه است. چنان‌که وی در هیچ‌یک از دیدگاه‌ها و آثار خود به رعایت حقوق شهروندی یا مضرات آزادی سرمایه جنسی نپرداخته است و با دیدگاه تک‌بعدی و تکیه‌بر جهان‌صنعتی کنونی برای انسان خط‌مشی خوشبختی ترسیم کرده است.

همچنین یافته‌ها بیانگر این است که گرایش به زیبایی در انسان ذاتی است و بیشتر مردان به زیبایی از جمله زیبایی‌ها و جلوه‌های زنانه گرایش دارند؛ بنابراین زنان می‌توانند از این مؤلفه و سرمایه در راستای تحکیم روابط زناشویی استفاده کنند و با آراستگی ظاهری، کلامی و معنوی و داشتن عفت بر سرمایه‌های جنسی خود بیفزایند؛ در حقیقت زنان باید با اصل مدیریت ارتباطات در تمام زمینه‌ها اعم از لمسی، بصری و حرکتی در متن جامعه و منع تبلیغات جنسی زمینه‌تکرار بخشی سرمایه‌های جنسی در نظام خانواده‌ها را فراهم کنند. و با پوشیدگی خود در اجتماع زمینه امنیت و سلامت خود و جامعه را فراهم کنند و در عوض با خوش‌پوشی، استفاده از زینت در محیط خانواده سرمایه‌های جنسی خود را تقویت کنند.

همچنین پژوهش نشان داد یکی از مؤلفه‌های سرمایه‌ی جنسی در اسلام ارزش بارداری در زنان است که با تداوم نسل این ارزش به منصفه ظهور می‌رسد. این سرمایه در اسلام مقدم بر زیبایی است؛ این در حالی است که در نظریه سرمایه جنسی کاترین حکیم ارزش بارداری و توان باروری آخرین سرمایه جنسی یک زن محسوب می‌شود و حتی در برخی از جوامع صنعتی ضد ارزش است؛ زیرا سبب از بین رفتن جذابیت‌های ظاهری زنان می‌شود؛ درحالی‌که در اسلام توان باروری بالاترین سرمایه است؛ زیرا سرمایه‌ای مولد و تولیدکننده است.

در جمهوری اسلامی ایران سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به‌مثابه قانون اساسی برای

تحولات همه‌جانبه و درازمدت به تصویب رسیده و در دستور کار این وزارت قرار گرفته است؛ بنابراین برنامه‌ریزی‌ها در نظام تعلیم و تربیت کشور با محوریت این سند صورت می‌گیرد؛ این در حالی است که در این سند به مباحث مربوط به سرمایه جنسی چندان اشاره نشده است؛ از این رو پیشنهاد می‌شود با پژوهش‌های کمی و روش‌های کیفی متفاوت (مصاحبه، پرسشنامه و...) اهمیت و نقش مبحث سرمایه‌ی جنسی و میزان ضرورت آن در نظام تعلیم و تربیت رسمی بررسی شود تا از این طریق بتوان محتوای آموزشی مناسب و راهکارهای ارزنده‌ای برای هدایت این سرمایه به سمت تربیت جنسی مطلوب ارائه نماییم.

منابع

- آمدی، عبدالواحد تمیمی (۱۳۶۶)، *غررالحکم و درر الکلم*، چاپ اول. قم: نشر دفتر تبلیغات. بخشایش، علیرضا. مرتضوی، مهناز و حایری، محمود. (۱۳۹۰)، *بررسی تطبیقی مفهوم شادی و نشاط از دیدگاه اسلام و روانشناسی*، نشریه جامعه‌شناسی و علوم اجتماعی، فرهنگ در دانشگاه اسلامی، ۱: ۸۴-۱۰۱.
- بهیان، شاپور، زرنندی، مرجان و امامی، پریرخ (۱۳۹۴)، *بررسی مؤلفه‌های سرمایه جنسی در رمان‌های پرتیراژ فارسی، فصلنامه علمی-پژوهشی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر*، شماره دوم، ص ۱۶۶-۱۴۳.
- ثابت، حافظ (۱۳۸۵)، *تربیت جنسی در اسلام*. قم: مرکز انتشارات امام خمینی.
- حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۸۵)، *مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی*. تهران: نشر سمت.
- حکیم، کاترین (۱۳۹۱)، *سرمایه جنسی و نقش آن در مناسب قدرت جامعه*، ترجمه ژیلای سرابی، تهران: نشر الگو.
- دامود، مهسا (۱۳۹۴)، *رابطه سرمایه جنسی و مدیریت بدن در زنان شهر کرمانشاه*، پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
- دیلمی، حسن بن ابی الحسن (۱۴۰۸ ه.ق)، «*اعلام الدین فی صفات المؤمنین*»، موسسه آل بیت شریعتمداری، علمی (۱۳۸۷)، *اصول تعلیم و تربیت*. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- صالحی، هاشم (۱۳۸۵)، *نهج الفصاحه*، چاپ اول. تهران: شهاب‌الدین.
- صدوق، ابوجعفر محمدبن علی بن بابویه قمی (۱۴۰۳)، *من لایحضره الفقیه*، تحقیق، تصحیح و تعلیق: علی‌اکبر غفاری، قم: موسسه النشر الاسلامی.
- علامه طباطبایی، محمدحسین (۱۳۷۴)، *ترجمه تفسیر المیزان*. جلد چهارم و شانزدهم، تهران: انتشارات اسلامی.
- فرمهبینی فراهانی، محسن (۱۳۸۶)، *تربیت جنسی*. تهران: نشر البرز.

- قاسمی، افسانه (۱۳۹۶)، «مطالعه کیفی نگرش و ادراکات زنان از بدن با تأکید بر جراحی‌های زیبایی»، جامعه‌شناسی کاربردی، ش ۴، ص ۱۹۴-۱۷۳
- قران، ترجمه مهدی فولادوند (۱۳۸۱)، قم: دفتر مطالعات تاریخ و مطالعات اسلامی
- الکلبینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷)، الکافی، جلد پنجم، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- کرمی پور، یعقوب، اسماعیلی، رضا و حقیقتیان، منصور. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر سرمایه فرهنگی و اجتماعی و جنسی بر مدیریت بدن در بین جوانان ۱۵ تا ۲۹ سال شهرستان تنکابن، فصلنامه‌ی پژوهش‌های اجتماعی، دوره ۷، شماره‌ی ۲۸
- لوبروتون، داوید (۱۳۹۶)، جامعه‌شناسی بدن، ترجمه ناصر فکوهی، چاپ سوم. تهران: نشر ثالث.
- مامقانی، عبدالله (۱۴۳۱ ق)، تنقیح المقال فی علم الرجال، جلد سوم. قم: موسسه آل بیت علیهم‌السلام لاحیاء‌التراث
- مستوفی، ناهید، گرمارودی، غلامرضا، شمشیری، احمدرضا و شکبیا زاده، الهام (۱۳۹۵)، تأثیر آموزش گروهی، تهران: نشر الگو.
- مطهری، مرتضی (۱۳۸۹). مجموعه‌ی آثار ج ۱۹، چاپ هفتم، تهران: انتشارات صدرا.
- مطهری، مرتضی (۱۳۸۹)، مجموعه‌ی آثار ج ۲، چاپ نوزدهم. تهران: انتشارات صدرا.
- مطهری، مرتضی (۱۳۸۹)، مجموعه‌ی آثار ج ۲۵، چاپ چهارم. تهران: انتشارات صدرا.
- مطهری، مرتضی (۱۳۹۰)، مجموعه‌ی آثار ج ۲۷، چاپ چهارم. تهران: انتشارات صدرا.
- مطهری، مرتضی. (۱۳۸۹)، مجموعه‌ی آثار ج ۲۳، چاپ ششم، تهران: انتشارات صدرا.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۴)، تفسیر نمونه، جلد چهاردهم و هفدهم، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- نوری، میرزا حسین (۱۴۰۸)، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، جلد هشتم، بیروت: موسسه‌ی آل بیت لاحیاء‌التراث

منابع لاتین:

- Abrahams, M. F. (1994). **Perceiving flirtatious communication: An exploration of the perceptual dimensions underlying judgments of flirtatiousness.** Journal of Sex Research, 31, 283-292.
- Akande, T. (2007). **Knowledge and Perception of Sexuality Education among Students of a Rural Secondary School in Kwara State, Nigeria.**
- Anzova, P., & Mateju, P. (2016). **Beauty Still Matters: The Role of Attractiveness in the Labour Market Outcomes, International Sociology, 33 (3), 269-291**
- Becker, Gary S. (1976). **The Economic Approach to Human Behavior, Chicago and London: The University of Chicago Press**
- Britton, A. M. (2012). **The Beauty Industry's Influence on Women in Society, Faculty Sponsor: Bruce E. Pfeiffer, Ph.D, University of New Hampshire Scholars' Repository.**
- Calogero, R.M. Boroughs, M. & Thompson, J.K. (2007). **The impact of Western beauty ideals on the lives of women and men: A sociocultural perspective. In V.Swami &**

- A.Furnham (Eds.), **Body beautiful.** Evolutionary and sociocultural perspectives (pp. 259-298). New York: Palgrave Macmillan
- Chang, E. (2008). The Evolutionary Function of Flirting; Philosophy, Politics, & Economics /Undergraduate Journal, 10: 52-59.
- Farrer, J. (2010). **A foreign adventurer's paradise? Interracial sexuality and alien sexual capital in reform era Shanghai.** *Sexualite*, 13 (1), 69-95.
- Ferguson, A. (2016). **The uncrowned queens The Power of Erotic Capital in the Courts of Charles II and Louis XIV Honours Thesis Advisor:** Dr. Adriana Benzaquén.
- Franklin, R. G., & Zebrowitz, L. (2014). **Attraction and Beauty.** University of Brandeis, 1-15.
- Frye, M., & Gheihman, N. (2018). **Like Beestoa Flower: Attractiveness,Risk,and Collective SexualLifein an AIDS Epidemic,** *Sociological Science*, 5, 596-627.
- Hakim, C. (2011). **Honey Money: The Power of Erotic Capital London:** Allen Lane.
- Hakim, Catherine. (2015). **Economics of desire: Sexuality and the sex industry in the 21ST century economic affairs,** 35(3).
- Holman, A. (2011). **Psychology of Beauty: An Overview of the Contemporary Research Line Social Psychology (Psihologia socială),** 28: 81-9.
- Jergens, Jonatha .M. (2018). **Feminist Gender, A thesis submitted to the faculty of the Athenaeum of Ohio/Mount St. Mary's Seminary of the West in partial fulfillment of the requirements for the degree Master of Arts (Catholic Studies).**
- Johnson, K. K., Lennon, S., J & Rudd, N. (2014). **Dress, body and self: Research in the social psychology of dress University of Minnesota, a springer open journal,** 11: 1-24
- Kim, K., Kim, Y., Ahn, J., Doh, Y. (2016). **Contextualizing Erotic Capital for Sexualized and Commercialized woman's Sport.**
- Kramer, A. E. (2007). **The effect of female physical attractiveness when managers rank candidate resumes for a traditional male-oriented manufacturing role;** A dissertation Proposal Presented in Partial Fulfillment Of the Requirements for the Degree Doctor of Philosophy.
- McNair, D., Lorr, M., & Droppleman, L. (1971). **Profile of Mood States.** San Diego, CA: Ed ITS/Educational and Industrial Testing Service.
- Mulford, M., Orbell, J., Shatto, C., Stockard, J. (1998). **Physical Attractiveness, Opportunity, and Success in Everyday Exchange American Journal of Sociology,** 1565 -1592.
- Neuliep, J. W. (2009). **Intercultural communication: a contextual approach (4th ed).**Los Angeles: Sage.
- Nunn, M., & Thomas, A. (2004). **Drugs alone are not enough:** community-based support for '3 by 5'. Report prepared for Christian AID on 15th international AIDS conference.
- Prieto, Hurtado Jimena (2005). **the utilitarian foundations of the economic approach to human behavior;**document cede ;page1-31
- Ryan, R. M & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68-78
- Tisdal, L., & Sheldon, P. (2018). **female flirting cues and male ,American communication journal,**fall, 19(2), 1-11.
- UNESCO. (2009). **International Technical Guidance on Sexuality Education – an evidence-informed approach for schools,** teachers and health educators. Pari.
- Waters, Hedwig Amelia. (2015) **Erotic Capital as Societal Elevator: Pursuing Feminine Attractiveness in the Contemporary Mongolian Global (ising) Economy Sociologus,** Volume 65, Issue 2, p. 1 – 28

النقد و دراسة مكونات نظرية رأس المال الجنسي على اساس التعاليم الإسلامية واشاراتها على التربية الجنسية للنساء والفتيات

مريم العشورى الجريانى *

طيبة الماهرزاده **

أكبر الرهنما ***

بروين الصمدى ****

الغرض من هذه الدراسة هو النقد و دراسة مكونات رأس المال الجنسي على اساس التعاليم الإسلامية (الآيات والاحاديث الإسلامية) و تبين اشاراتها لهداية التربية الجنسية المطلوبة للنساء والفتيات ؛ وقد تم الوصول الى هذا الهدف من خلال المقارنة التطبيقية بين مكونات رأس المال الجنسي فى الغرب والإسلام. ثم أطرحت انتقادات مستندة إلى القرآن والاحاديث الإسلامية على هذه النظرية الغربية ، و فى النهاية تم تقديم الاشارات و اراءه طرق عملية لتوجيه هذا راس المال لأجل توفير التربية الجنسية المطلوبة للنساء والفتيات. تعتبر الدراسة الحالية ، التى تمت كتابتها بطريقة توصيفية_تحليلية ، بمثابة بحث نظرى من حيث الماهية والبحث الاساسى من حيث الهدف. تشير نتائج البحث إلى أن نظرية رأس المال الجنسي هى مفهوم آلى ومنتج بحث فى العالم الغربى. مع ان هذه النظرية قد أوضحت طرق دخول النساء إلى مجال المنافسة والتجارة والالتذاذ ، إلا أنها تخلق العديد من الموانع والتحديات للمرأة ، التى يمكن أن تكون وفقاً للتعاليم الإسلامية من أهم انتقاداتها فى ترويج المفاصد الاجتماعية_الأخلاقية ، و الأزمات الأسرية والاعتراب عن النفس و... . أيضاً ، أوضحت هذه الدراسة ، الاستراتيجيات والتدابير لتوجيه رأس المال الجنسي نحو التربية الجنسية المطلوبة وأظهرت ذلك فى منع النساء من الحركات واللعب بلبعة الجسد ، و ادارة العلاقات ، والملابس المناسبة و... . على هذا الاساس ، فإن جميع النتائج تدل على الأهمية وتركيز هذا رأس المال فى نظام الأسرة وتشتته فى طريق تعديل العلاقات الجنسية وتقوية أسس الأسرة.

الكلمات الرئيسية: رأس المال الجنسي، التربية الجنسية، النساء، الغرب، الإسلام.

* طالبة دكتوراه جامعة الزهراء

** الكاتبة المسؤولة: أستاذة مشاركة، جامعة الزهراء

*** أستاذ مشارك، جامعة الشاهد

**** أستاذة مشاركة، جامعة الزهراء